

Πέθαναν μυριάδες/και ανάμεσά τους οι καλύτεροι (Εζρα Πάουντ)

Όταν ανακαλούμε τον «Μεγάλο Πόλεμο», έτσι τον αποκαλούσαν οι άνθρωποι που τον έζησαν, στον νου μας έρχονται, μαζί με τα πολεμικά γεγονότα, τα ονόματα μιας μεγάλης γενιάς νέων ανθρώπων, ποιητών²⁶, καλλιτεχνών, επιστημόνων, που χάθηκε στα χαρακώματα, αφήνοντας μαρτυρίες και τεκμήρια για τη φρίκη του πολέμου. Είναι γεγονός ότι η «ανυπόμονη γενεά» της Belle époque θα βαδίσει στην αρχή με ενθουσιασμό προς τα πεδία των μαχών, αλλά η πολεμική εμπειρία θα απέχει πολύ από τη νικηφόρο έκβαση και την ηρωική προσδοκία²⁷.

Ηλίας Κουμετάκης, προπαγανδιστική εικόνα για την έξοδο της Ελλάδος στον πόλεμο, 1916, κάρβουνο και κραγιόνια.

Στη Θεσσαλονίκη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ανείπωτες ιστορίες

Η ζωή στην πόλη μακριά από τα μέτωπα του πολέμου φαινομενικά κυλούσε ήρεμα, όπως προκύπτει από μαρτυρίες και περιγραφές. Ένα πλήθος από θέατρα, καφενεία, ταβέρνες και οίκους ανοχής είχε κατακλύσει την πόλη, ενώ το λιμάνι έσφυζε από στρατιώτες και κάθε είδος πολεμικού υλικού. Σε μικρό χρονικό διάστημα η Θεσσαλονίκη βρέθηκε να κατοικείται από έναν στρατό μεγαλύτερο από τον πληθυσμό της, ένα έγχρωμο πλήθος πολεμιστών, τριγυρισμένη από παραπήγματα και αντίσκηνα «που μοιάζουν με άσπρα στίγματα κάτω από τον ήλιο» θα γράψει Γάλλος αξιωματικός.

Η απραξία για ένα διάστημα στο Μακεδονικό Μέτωπο θα συντελέσει ώστε να θεωρηθεί η πόλη ως ιδεώδης τόπος παραθερισμού και διασκέδασης με χορούς στα μεγάλα ξενοδοχεία και τις επαύλεις, με μουσικές και τραγούδια και σουπέ στο ζαχαροπλαστείο Φλόκα²⁸. Ακόμη και οι θεατρικές σκηνές στο Παρίσι εμφανίζουν το ζαχαροπλαστείο

Dr John Ritchie, Αντίσκηνα στα ανατολικά της Θεσσαλονίκης, υδατογραφία.

του Φλόκα, όπου έπαιρναν το τσάι τους ωραίες κυρίες και κομποί αξιωματικοί. Πρέπει, εξάλλου, να αναφερθεί η φιλική σχέση που είχε αναπτυχθεί ανάμεσα στους στρατιώτες και τους ντόπιους κατοίκους, και η μεγάλη συμπάθεια με την οποία οι Έλληνες περιέβαλλαν τα νέα στρατευμένα παιδιά.

Πάντως, εφημερίδες, περιοδικά και επιθεωρήσεις στις εμπόλεμες χώρες της Αντάντ σχολίαζαν την κοσμοπολίτικη ζωή αξιωματικών και στρατευμένων στη Θεσσαλονίκη. Πέρα από τα σχόλια για την κοσμοπολίτικη ζωή, η νικηφόρα συμμαχική επίθεση, με τη συμβολή και του ελληνικού στρατού, τον Σεπτέμβριο του 1918 στο Μακεδονικό Μέτωπο, δείχνει την πραγματική διάσταση του πολέμου²⁹.

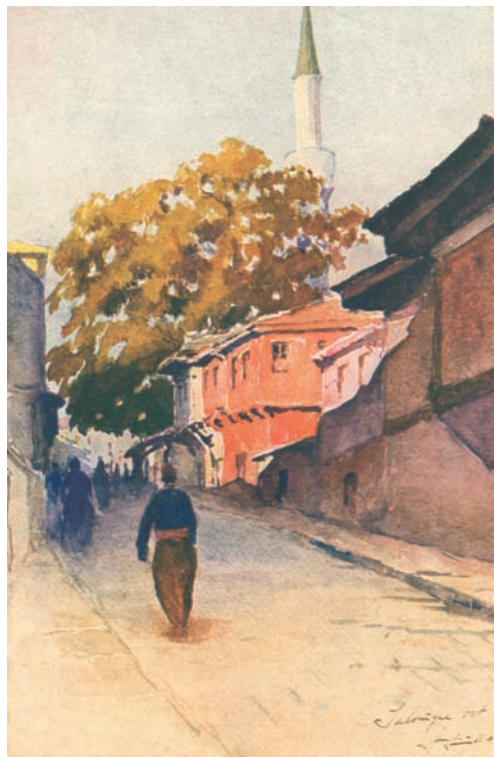

Lobel-Riche, Οδαλίσκη που χορεύει, 1916, υδατογραφία και μολύβι σε χαρτί.

Η πόλη μέσα στο φως που την τυλίγει και μέσα στη μοναξιά που δημιουργούσαν γύρω της η θάλασσα και τα γυμνά βουνά, συγκέντρωνε στα περικλειστα τείχη της μαγικές μορφές της Ανατολής. Μπαίνοντας στην πόλη δύο στοιχεία τραβούσαν σταθερά την προσοχή των ξένων: ο μιναρές και το κυπαρίσσι. Πράγματι, δεν είναι λίγοι οι ζωγράφοι που γοπητεύτηκαν από την φιλόλιγνη κορμοστασιά του μιναρέ, με τον μικρό εξώστη για τον λόγο του Θεού και την απείρως εύθραυστη κορυφή του. Το κυπαρίσσι δίπλα στον μιναρέ έρχεται να υπογραμμίσει τις ομορφιές του: τη λευκότητα και την απλότητά του. Γνωστό στις χώρες της Μεσογείου, είναι εδώ στη Θεσσαλονίκη που παίρνει όλη την αξία της τέχνης και του συμβολισμού. «Άλλοτε μόνο του και άλλοτε σε συ-

Pierre Douillard lieutenant, Ο τεκές των Δερβίσηδων, καρτ-ποστάλ.

Pierre Douillard lieutenant, Η οδός του Μεγάλου Αλεξάνδρου (;), καρτ-ποστάλ.

στάδες, είναι ένα δένδρο καμωμένο για τους καλλιτέχνες, ένα δένδρο που μπορεί όλους να τους ικανοποιήσει. Προσφέρει μια ισχυρή αρχιτεκτονική δομή, πυκνή, αρμονική, όπου τα μάτια και το πνεύμα ευχαριστιούνται, όπως με μια ωραία και λογική κατασκευή»³⁰.

Η άφιξη των συμμαχικών στρατευμάτων στην πόλη έφερε μαζί και την άνθηση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων.

Η παρουσία μεγάλου αριθμού ξένων στρατιωτών έκανε τους υπαίθριους στιλβωτές υποδημάτων να σπύνουν τα σύνεργα της δουλειάς τους στους δρόμους, στις πλατείες, στα καφενεία, και το περίεργο πλήθος να συνωστιάζεται για να θαυμάσει τους ξένους με τις ωραίες στολές και τις γυαλισμένες μπότες. Το θέαμα δεν θα μείνει απαρατήρητο από τους φωτογράφους, τους ευαίσθητους ζωγράφους ή τους ρομαντικούς περιπατητές, και θα απεικονιστεί σε καρτ-ποστάλ, πίνακες, χαρακτηριστικά, με ζωντάνια και χιούμορ³¹. Η καθημερινή εικόνα της πόλης γεμάτη γραφικότητες εντυπωσίαζε τους ξένους μαχητές αλλά και τους ντόπιους.